maal geen westerling is. *Wij* zien het zóó: de mensch *heeft* ziel en lichaam. In dien gedachtengang kan de vraag opkomen van een scheiding van ziel en lichaam. Maar voor Israël staat het zoo *niet*. Dat zegt: de mensch *is* een levende ziel (Gen. 2 : 7) met twee zijden: de eene, die men ziet (ons „lichaam") en de andere, die men niet ziet (ons „ziel"). Daarbij wordt de onzichtbare zijde niet beheerscht door de vormen van ruimte en tijd, zoodat des menschen geest door beide kan heendringen. Zoo ziet Israël het en daarom zegt Ezechiël in dezen vorm wat hij ervoer. „Ik" werd opgenomen en weggevoerd en „ik" hoorde en zag en „ik" werd teruggevoerd.

Deze meening van Prof. Noordtzij komt in zijn kommentaar herhaaldelijk aan het woord. „Ziel" is (in het Oude Testament) volgens hem „het eigenlijke" der „persoonlijkheid" (blz. 83); „de Israëliet immers *heeft* niet maar een 'ziel' zooals wij, doch hij *is* een 'ziel'" (blz. 84).

Omdat in de huidige discussies de kwestie van de „ziel" (onderscheiden van het „psychische") in verband gezet is met die van het „boven-tijdelijke hart", gelijk Ds J. M. Spier onzen lezers zoo vriendelijk was informatie te geven, letten we ook met aandacht op hetgeen Prof. Noordtzij schrijft ter verklaring van Ezechiël 11 : 19: „en geven ga Ik hun een ander HART en een nieuwen geest zal Ik leggen in hun binnenste en verwijderen zal Ik het steenen hart uit hun lijf en geven zal Ik hun een vleezen hart, opdat zij in mijne inzettingen wandelen en mijne rechten bewaren en ze doen, en Mij tot een volk worden en Ik hun tot een God." Prof. Noordtzij schrijft hierbij (blz. 128) (nadat hij heeft opgemerkt, dat niet moet worden gelezen: éénerlei hart, maar: een ander hart):

> „Een ander hart". Nu is het hart voor Israël niet geheel hetzelfde als voor ons. Israël ziet het zóó. De mensch *is een ziel*. Deze heeft een zichtbare zijde; wij noemen deze „lichaam". Ook een onzichtbare zijde; wij noemen deze „ziel". „Ziel" in den zin van het O.T. is dus heel wat meer dan bij ons. Wanneer Israël nu die „ziel" als werkend vermogen wil teekenen, als drang tot actie, dan spreekt het van „hart". De „ziel" werkt dus door het „hart". Wanneer hier derhalve aan Israël een „ander hart" gegeven wordt, wordt een geheel ander complex van wilsbepalingen in uitzicht gesteld, zich uitend in een reeks daden. Israëls levensopenbaring zal dan anders worden.
>
> „Een nieuwe geest". „Geest" is levensbeginsel, stuwkracht der „mensch-ziel". Van die „mensch-ziel" gaat kracht uit, omdat ze een „levende ziel" is, want „leven" is niet zijn, maar doen. Het indragen van een „nieuwen geest" spreekt dus van het in actie zetten van een nieuwe stuwkracht, waardoor een ander geheel van daden aan het licht zal treden.
>
> Beide woorden tezamen spreken dus van een volledige regeneratie.... Het „steenen hart": de wilsbepaling, die koud en onaandoenlijk was voor des Heeren lokkingen, die met den Heere niet rekende en zich naar Diens wil niet richtte. Het „vleezen hart": de wilsbepaling, die ontvankelijk is voor levensstrooming en zich openbaart in een reeks daden, welke de Heere zelf in vs. 20 karakteriseert als een „wandelen in mijne inzettingen", en zoo voort.

Over dat begrip „geest" spreekt Prof. Noordtzij ook elders zich nog uit. B.v. op blz. 143. Daar lezen we:

> „Geest", d.i. de zielsenergie, die de ziel tot daden dringt, de strevende kracht der ziel, die den zielsinhoud naar buiten dringt, zoodat we in de daden kunnen zien wat er in de ziel woont en werkt. Wie dus „zijn eigen geest" volgt, doet niets anders dan zijn eigen zielsinhoud in daden omzetten. Wat er uit hem uitgaat is verdichtsel van eigen hart.

Dit zijn wel de hoofdbegrippen, gelijk Prof. Dr. A. Noordtzij ze ziet optreden in het Oude Testament. Ze keeren in zijn verklaring nog vaak terug. „Ziel" is levenskracht, is Godsgemeenschap, omdat de mensch eerst een „levende ziel" werd, toen de Heere hem den levensadem gaf (Gen. 2 : 7) (blz. 150). En nu worden in Ezechiël 13 : 19 „zielen gedood", en andere in het leven gelaten. „Ziel dooden" beteekent in dit verband volgens Noordtzij iemand „bekommerd maken", hem omtrent het Woord des Heeren in onzekerheid brengen, „tengevolge waarvan hij bij 'het zoeken van den Heere' het spoor bijster dreigt te worden, zijnen God dreigt te verliezen, zoodat zijn geloof.... verlamt en bekommernis de ziel gaat vervullen. Dat is 'zielen dooden'", zegt dan Prof. Noordtzij.

* * *

Deze plaats, aldus geëxegetiseerd, is toch wel even de aandacht en een opmerking in het voorbijgaan waard. Ezechiël zegt hier, dat de zielen van vromen worden „gedood", en van goddeloozen worden „in het leven gelaten". De eersten worden bekommerd gemaakt, in verwarring gebracht, de tweeden blijven onbewogen, rustig, ongeschokt. In zulk spraakgebruik zou men dus kunnen zeggen, dat de ziel van den dichter van Psalm 73 zich „gedood" voelde, toen hij nog in de moeite zat, terwijl hij de goddeloozen zag met levende ziel, ongeschokt, „fit", „in form", zeggen de tegenwoordige taalverknoeiers.

Nu zal ik niet beslissen of deze exegese gelijk heeft. Ik heb me nog nimmer met dien tekst bijzonder bezig gehouden, en ben voorzichtig, ook in het lezen van de Korte Verklaring, die onder leiding van onze gereformeerde exegeten staat. Ik vraag alleen maar dit: *Als* nu iemand eens de meening zou opwerpen, dat de bekende tekst: „vreest hen niet, die wel het lichaam kunnen dooden, maar de ziel niet kunnen dooden" (Matth. 10 : 28) moet worden uitgelegd naar analogie van Ezechiël 13? Dan werd het: vreest niet hen, die wel het lichaam kunnen dooden, maar Uw Godsvertrouwen niet kunnen breken?

Ik weet wel, dat ik hier gevaar loop, ook zelf onder de deformateurs te worden gerekend. Het laat mij, als ik me bewust ben, tot den vrede door den dienst der waarheid mee te werken, vrij koud. Ik zelf *beslis* niet, dat zulk een opvatting van Mattheus 10 : 28 juist zou zijn; ik zou ze zelfs op dit oogenblik niet graag verdedigen. Ik wil zelfs verder gaan: ik heb dienzelfden tekst al eens voorgehouden aan iemand, van wien ik wist, dat hij de anthropologische opvattingen, waartegen thans Prof. Hepp voor het forum der belijdenis-handhavers als openbaar aanklager te velde trekt, veelszins toejuichte. Maar daarover loopt het nu niet. Als iemand eens dien tekst aldus interpreteerde? Misschien zou meer dan één opponeeren, best. Maar wie zou durven zeggen: het mag niet? Wie zou willen zeggen: de man moet worden aangeklaagd? Hij zou zeggen: ik lees den tekst naar Ezechiël 13 : 19; en er zou weinig tegen in te brengen zijn, tenzij dan uit oudere exegeten. En die hebben met hun dogmatiek en psychologie ook wel zóóveel aangedurfd, dat ze feitelijk Ezechiël lieten zeggen, wat hij niet had geschreven. Dat „zielen", die niet „leven" moesten, toch bleven leven en omgekeerd, zat ook hun al wat dwars; en daarom kan men in de Biblia Critica bewijzen te over vinden van een „verklaring", die hierop neerkwam: dat staat er nu wel, maar 't is zoo niet bedoeld. Noordtzij evenwel zegt: zoo staat het er, en zóó is 't óók echt bedoeld.

Hetgeen ik dus maar zeggen wil in deze tusschenopmerking is dit: ik versta niet, hoe Prof. Hepp meent te mogen zeggen, dat Matth. 10 : 28 daar staat als een graniet, waartegen het „afwijkend gevoelen" zich stuk stoot, maar waarop mee de Gereformeerde belijdenis aangaande de ziel is gegrond. Ik versta dat niet. Want ik ben een beetje bang voor het gebaar van wetenschappelijken ernst, dat hier dreigend den vinger opheft, en zegt: op dezen tekst mede is „gegrond" de Gereformeerde belijdenis aangaande de ziel. Ja, zeker als historische bizonderheid is dat juist. Maar dat is nog geen reden om elkaar het vertrouwen op te zeggen, of als bouwers aan den gereformeerden wetenschapstempel voor de oogen van Ds Kersten en consorten te disqualificeeren. Want *er zijn behalve den genoemden* ook nog ettelijke andere teksten, waarmede jaren aaneen gereformeerde belijdenisuitspraken ondersteund zijn, terwijl toch ieder, die ter zake kundig is, en zéker ook Prof. Hepp, hartgrondig overtuigd is, dat de vaderen daarbij toch aan dien tekst een anderen inhoud hebben toegedacht, dan hij werkelijk had. Neem alleen maar eens het bekende (nóg in discussie gebrachte) woord over „roeping en verkiezing vast maken". Prof. Greijdanus geeft daaraan een heel anderen uitleg, dan alle mogelijke gereformeerde theologen, ook dogmatici, er aan hechtten; en hij verschilt daarbij ook van menig theoloog, die belijdenisschriften en vraagboekjes voorzag van „bewijsplaatsen". Ik weet uit de beste bron, dat Prof. Hepp zich dit alles zeer goed bewust is. En daarom verbaast het me, dat hij meent, dat er menschen zijn, die hun anthropologie zien breken op een „tekst-van-graniet" en dan toch maar volhouden. Als ik Vollenhoviaan was, zou ik hier en vrij mijn eenigen troost in leven en sterven kunnen putten óók uit Matth. 10 : 28, en ik zou het verwijt, dat ik mijn exegetisch geweten daarbij dan toch zeker geweld aandoe, beantwoorden, door den man, die het beweerde, eens flink in de oogen te zien. Heeft soms Prof. Hepp Matth. 10 : 28 ooit losgemaakt van zijn eigen psychologie?

*

Intusschen, dat was maar een „Zwischenbemerkung". We keeren tot Noordtzij terug. Als Ezechiël (18 : 4) den Heere laat zeggen: „alle zielen zijn van Mij;... de ziel, die zondigt, die zal sterven", dan verklaart Noordtzij weer op de bekende wijze:

> „.... de mensch... naar zijn goddelijke afkomst: geschapen door het indragen van den goddelijken levensgeest in de aardsche stof, welke op deze wijze niet *drager* wordt van „een levende ziel", maar welke zoo zelf „een levende ziel" wordt (Gen. 2 : 7).... „De ziel, die zondigt, die zal sterven" d.w.z. de mensch, die.... (enzoovoort). Daarbij moeten we dan „leven" zien in het licht, waarin Oud-Israël het zag: deel hebben aan den van God nederdalenden levensgeest, die in het „zielevat" werkt, in het „vleesch" zich belichaamt en in des menschen daden zich veruitwendigt.... Wanneer hier dus van „sterven" sprake is, wordt daarmede bedoeld het niet-bestaan in het komende gericht.... het geen-deel-ontvangen aan de levensheerlijkheid van den Messiaanschen tijd."

Ziet dit laatste citaat op het „sterven", een ander (bl. 223) handelt over het „leven". Israël wordt bij den Sinai onder de tucht der wet geplaatst, opdat het „leven" zou. Noordtzij gaat dan verder:

> Dit „leven" mag intusschen noch in uitsluitend fysischen noch in uitsluitend psychischen zin worden verstaan. Dit zou in strijd komen met Israëls psychologie, die het fysische en het psychische in den mensch niet als een tweeheid, maar als een eenheid ziet. „Leven is èn fysisch èn psychisch.... het deel ontvangen aan de rijkdommen van den Messiaanschen tijd. Het is het uitleven der „ziel" naar den door God zelf gegeven uitwendigen en inwendigen levensvorm

Tenslotte wijzen we nog op bl. 208, met weer de bekende constructie:

> Vernieuwd moet worden „het hart", d.i. het werkend vermogen der ziel, die weer in een bepaalde richting gestuwd wordt door „den geest", d.i. wat achter de „ziel" ligt, de motorische kracht daarvan is en zijn voortdurenden invloed op „de ziel" uitoefent.

Voor deze week willen we het hierbij laten. Volgende week hopen we iets in verband met een en ander op te merken.

K. S.

Prof. Hepp in brochure III.

Het is wel wat moeilijk, de derde brochure van Prof. Hepp te gaan bespreken, tegelijk met de tweede. Waar evenwel de kwesties haar groot belang hebben, willen

De concentratie van het geloof.

Daar is in de figuur van Maria, de zuster van Lazarus, iets onberekenbaars, iets anders.

Martha is daar bitter tegenóp geloopen, als haar zuster schijnbaar onbillijk het huiswerk „huiswerk" laat en in volle concentratie der ziel aan Jezus' voeten zit.

En later, bij de zalving van Christus, heeft Maria zich een ambtelijke berisping op den hals gehaald van de zijde der apostelen. „Je bent een overdreven meisje!" hebben zij als het ware gezegd, „je kunt niet met geld omgaan!"

Maria's hebben het niet gemakkelijk in de wereld en al evenmin in de kerk!

„Je doet alsof er geen diaconie is!" gromt Judas, „daar hadden driehonderd menschen van kunnen eten!" En de andere ambtsdragers knikken instemmend (Matth. 26:7). „Jezus heeft dit niet noodig, wat geeft de Heiland om weelde?"

Maar Maria heeft zich op den Heiland geconcentreerd, *zij heeft gesproken: mijn goedheid raakt* wèl tot U, of zooals Noordtzij schooner vertaalt: voor mij gaat er niets boven U! Zij heeft den Heiland bij het begin van Zijn lijden een liefdeoffer bereid.

Ik werd dezer dagen als onweerstaanbaar heengetrokken naar dat intiem tooneeltje te Bethanië. Ik zag ze zitten, die wonderlijke gemeente aan den feestmaaltijd, waartoe een genezen melaatsche en een uit de dooden opgewekte behoorden, waar de twaalf apostelen mede aanzaten.

Wèl een gezelschap dat ten volle de aandacht waard was! Maar deze vrouw heeft haar aandacht uitsluitend geconcentreerd op den Heiland. De gebroken kruik en de mateloos vloeiende olie zijn beeld van haar gebroken geest en haar liefdedronken hart.

De nardusgeur is in de dagen, die wij beleven nu juist niet het eerste, wat ons uit de kerken tegemoetkomt.

Wel wordt soms met nadruk geroepen: Dit is nardus! en telkens herhaald: Nardus-extra! Maar de kruik is niet albast en de geur streelt mij niet! Het zalvend woordje staat terecht in een kwaden reuk!

Nardus kunnen wij niet bij een maatje koopen of bij een scheutje plengen, zij is het liefde-offer van een aan Jezus overgegeven ziel. Als ik mijn hart zou laten spreken, zou dat hart zeggen: Dit is geen tijd voor nardus! Ik wil spreken in de bitterheid mijner ziel!

Doch wij zijn in de Lijdensweken en wij worden geroepen ons weer ten volle te concentreeren op den Zaligmaker.

Gods roepstemmen komen ons meestal ongelegen en toch altijd ter rechter tijd.

Als de kerk het verstaat zich in deze dagen geloovig te concentreeren op den Christus, dan zijn wij gered!

Als het aan óns ligt, dan kon de kerk inderdaad wel eens scheuren. Niet dat ik aan iemand dat voornemen toeschrijf, maar de gevaren van groote verwijdering dreigen.

Hoe zullen wij dat voorkomen?

Broeders, niet de lijmpot, maar de nardusflesch!

Het lijkt ons bijna onmogelijk dat wij elkaar weer vinden, er is groote bitterheid gezaaid, met namen gespeeld, de leer verschillen dreigen eer verschillen te worden.

Maar letten wij op Maria, zij heeft niet meer gezien wie met haar aan tafel zaten, zij heeft zich zelfs niet tegen Judas verdedigd.

Zij heeft alleen Jezus gezien.

Ten opzichte van die concentratie op den Heiland liet haar het afkeurend gevoelen der apostelen totaal onbewogen.

In deze geloofshouding zal onze kerkelijke redding liggen.

Als de kruik breekt, breekt de kerk niet!

En de nardus, als liefde-offer aan Jezus gegeven, doet Hij afvloeien op Zijn gemeente.

Nardus op de dogmatiek!

Nardus op de wijsbegeerte!

Nardus op de pers!

En als dan de Synode samenkomt, zal het wezen: Het huis werd vervuld met den geur der zalf!

N. B.